

חשון תשפ"ו
נובמבר 2025

שריפות פסולת בישראל וברשות הפלסטינית – רקע, כשלים ופתרונות

מוגש לוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת

רקע

בשנים האחרונות הולכת ומתפשטת תופעת שריפות הפסולת הבלתי חוקיות בישראל ובשטחי הרשות הפלסטינית. היקף השריפות עצום, והן מתרחשות בכל שעות היממה ובכל ימות השבוע. באזורים רבים התופעה חריפה במיוחד, והיא פוגעת באיכות חייהם ובבריאותם של מאות אלפי בני אדם.

על פי נתוני המשרד להגנת הסביבה כ-300,000 טונות של פסולת עירונית וכ-315,000 טונות של פסולת חקלאית צמחית נשרפות בכל שנה במדינת ישראל בניגוד לחוק. על כך נוספות כ-170,000 טונות של פסולת צמחית הנשרפת ברישיון¹ וכן פסולת מסוגים אחרים – כגון פסולת חקלאית לא צמחית, פסולת בניין ופסולת תעשייתית – שנשרפת באופן לא חוקי, ושעד כה מעולם לא אמדו את שיעורה. להערכת המשרד להגנת הסביבה כ-44% מפסולת הפלסטיק החקלאית אינה מטופלת בצורה נאותה וחלק גדול ממנה נשרף.²

להלן המקורות העיקריים לשריפות הפסולת במדינת ישראל:

- גורמים עברייניים המנהלים אתרי פסולת פיראטיים תמורת "היטלי הטמנה" מופחתים. במקרים רבים נשרפים מוצרי פלסטיק, צמיגים, גרוטאות רכב ופסולת אלקטרונית כדי למצות את המתכות שבהם, שערך הכספי רב.
- תושבים ביישובים שאינם נהנים מפינוי מוסדר של פסולת, ושנאלצים לשרוף את הפסולת הביתית שלהם כדי לצמצם את נפח ערימות הפסולת בקרבת בתיהם.
- חקלאים השורפים גזם ללא אישור, ובכלל זה פסולת חקלאית כגון ניילונים, ציוד השקיה ושאריות חומרי הדברה.
- קבלנים המשליכים פסולת בשטחים פתוחים ומציתים אותה.
- בעלי עסקים המבעירים פסולת כדי לחסוך בעלויות הפינוי.
- תחנות מעבר ברישיון או שלא ברישיון, השורפות פסולת כדי לצמצם נפחים.
- שריפות ספונטניות באתרי הטמנה.

¹ התכנית הלאומית למניעה וצמצום זיהום האוויר בישראל – טיוטא לדיון (המשרד להגנת הסביבה – אגף איכות אוויר ושינוי אקלים, נובמבר 2020); **מרשם פליטות לסביבה דו"ח שנתי, שנת דיווח 2024** (המשרד להגנת הסביבה, ספטמבר 2025)

² **דוח הערכת השפעות הרגולציה: הסדרת הטיפול בפסולת חקלאית – גזם ופלסטיק** (המשרד להגנת הסביבה, ינואר 2019).

במרץ 2024 פרסם מבקר המדינה דוח בנושא שריפות הפסולת בשטחי יהודה ושומרון. על פי הערכת הדוח, בשנת 2022 כ-422,000 טונות פסולת מעורבת, שהן כ-45% מסך הפסולת הפלסטינית המעורבת שיוצרה בשנה זו, נשרפה באתרים פיראטיים ברחבי יהודה ושומרון. כ-180,000 טונות מתוכה נשרפה ב-77 אתרים לא מוסדרים שייצרו זיהום אוויר חוצה גבולות משמעותי.³ מאומדן של האו"ם משנת 2020 היקף הפסולת האלקטרונית המוברחת מישראל לשטחי יהודה ושומרון הוא בין 57,000 ל-64,000 טונות בשנה, שהן 30-40% מסך הפסולת האלקטרונית המיוצרת במדינת ישראל.⁴ רובה של פסולת זו מועבר לשריפה פיראטית, בעיקר בכפרים אידנא, בית עווא ודיר סאמת שבאזור דרום הר חברון. מחקר נוסף שעסק בתופעה הציג אומדן שעל פיו נשרפות באתרים אלו בין 52,000 ל-59,000 טונות פסולת אלקטרונית בשנה.⁵ בנוסף, ידוע על כמויות גדולות של גזם הנשרף ברחבי יהודה ושומרון, לרבות בתקופת מסיק הזיתים, וכן על פסולת פלסטיק חקלאי. ככל הידוע, מעולם לא התבצעו הערכות של כמויות הפסולת הפלסטינית מסוגים אלו שנשרפות.

נזקים סביבתיים

שריפות הפסולת גורמות נזקים סביבתיים קשים:

- זיהום האוויר – על פי נתוני המשרד להגנת הסביבה, שריפות הפסולת אחראיות לפליטה לאוויר של 75% מהחומרים המסרטנים או החשודים כמסרטנים בישראל וכ-27% מכלל החלקיקים הנשימים העדינים (PM_{2.5}).⁶ בתנאים מטאורולוגיים של אינוורסיה נלכד האוויר המזוהם בגובה נמוך, נישא למרחק של קילומטרים ממוקד השריפה ומזהם את האוויר על פני אזורים נרחבים. נתונים אלו אינם כוללים את הפליטות הנגרמות משריפות פסולת בשטחי הרשות הפלסטינית המייצרות זיהום אוויר חוצה גבולות. מחקר של משרד מבקר המדינה המובא בדוח המבקר ממרץ 2024 קובע כי בהתחשב בשריפות אלו, זיהום האוויר במדינת ישראל הנגרם משריפות פסולת גבוה בכ-60% מהערכות המשרד להגנת הסביבה.
- זיהום קרקעות, עקב חלחול תשטיפי פסולת ותוצרי שריפתה אל הקרקע.
- פגיעה בנחלים ובים – במקרים רבים הפסולת מושלכת ונשרפת בתוך ערוצי נחל או סמוך להם, ובמקרים אחרים מתנקזות שאריות הפסולת ותוצרי שריפתה אל הנחלים עם בוא הגשמים.
- זיהום מי התהום – במיוחד באזורים בעלי רגישות הידרולוגית גבוהה, שבהם מחלחלים אל מי התהום תשטיפי הפסולת ותוצרי שריפתה, ובהם שאריות של מתכות כבדות.
- פליטת גזי חממה התורמים להתחממות כדור הארץ, בעיקר פחמן דו חמצני (CO₂) ובבעירות פנימיות – מתאן (CH₄).

³ זיהום אוויר חוצה גבולות שמקורו בשריפת פסולת באזור יהודה ושומרון (מבקר המדינה, דוח ביקורת מיוחד, מרץ 2024).

⁴ State of Environment and Outlook Report for the occupied Palestinian territory 2020, עמוד 15 (UNEP, אוגוסט 2020)

⁵ Davis, J.-M., & Garb, Y. Extended responsibility or continued dis/articulation? Critical perspectives on electronic waste policies from the Israeli-Palestinian case. Environment and Planning E: Nature and Space, 2(2), אפריל 2019.

⁶ מרשם פליטות לסביבה דו"ח שנתי, שנת דיווח 2024 (המשרד להגנת הסביבה, ספטמבר 2025).

- פגיעה בצומח ובנוף – במקרים רבים שריפות הפסולת יוצאות משליטה, שורפות חורש וצמחיה וגורמות נזקים כבדים וארוכי טווח לטבע. על פי אומדנים ישנים כחמישית משטחי היערות והחורש הטבעי שבטיפול קק"ל שעולים באש נשרפים עקב שריפות פסולת (חקלאית ושאינה חקלאית).⁷
- פגיעה בבעלי החיים – בטבע נחשפים בעלי החיים לתוצרי השריפות, דרך מערכת הנשימה או דרך מערכת העיכול.
- הפצת ריחות – אופי הריח מגוון והוא משתנה בהתאם לחומרים שמועלים באש: מריחות של עץ שרוף ועד לריחות כימיים חריפים.
- השחרת מבנים וציוד
- אובדן

נזקים בריאותיים

כפי שפורט לעיל, שריפות פסולת הן גורם פליטה עיקרי בישראל של **חלקיקים נשימים עדינים (PM2.5)**. חלקיקים אלו חודרים לעומק דרכי הנשימה והריאות, מעלים את שיעורי התחלואה הנשימתית והלבבית ופוגעים בתפקודי הריאות. ממחקר שנערך ע"י המשרד להגנת הסביבה ומשרד הבריאות עלה כי בשנת 2023 גרם מזהם זה למוות מוקדם של 4,699 בני אדם בישראל.⁸ על פי ארגון הבריאות העולמי, אין כל סף בטוח לחשיפה למזהמים אלו, ואוכלוסיות אחדות אף רגישות להם במיוחד: ילדים עד גיל 10, מבוגרים מעל גיל 64, נשים בהיריון ואוכלוסייה בעלת תחלואת רקע נשימתית ולבבית.⁹

הפסולת המועלית באש מגוונת, ומכילה בין היתר דלקים, צמיגים, אסבסט, פלסטיק, חומרי הדברה וניילונים. עם מגוון הרעלים העצום הנפלט לאוויר בשל השריפות נמנים, בין השאר, גם אלה:

- **דיוקסינים** – תרכובות כימיות עמידות לפירוק ורעילות מאוד. בחשיפה קצרה תרכובות אלו עלולות לפגוע בעור ובתפקודי הכבד, ובחשיפה ממושכת הן עלולות להוביל לפגיעה בהתפתחות עוברים ובפוריות, להפרעות הורמונליות, לבעיות במערכת החיסונית, לנזקים במערכת העצבים ולסרטן. הדיוקסינים חודרים לגוף דרך מערכות הנשימה והעיכול ונשארים בו לאורך שנים. הם גם שוקעים בקרקע, וחודרים לצמחייה שבני אדם ובעלי חיים ניזונים ממנה. דרך בעלי החיים הם מגיעים גם אל מוצרי החלב והבשר שאנו צורכים.¹⁰
- **פחמימנים ארומטיים רב-טבעתיים (PAH)** – תרכובות כימיות שחלקן ידועות כמסרטנות באופן ודאי ואחרות חשודות כמסרטנות (סרטן ריאות, קיבה ועור). בקרב בעלי החיים החשיפה אליהן מעלה את הסיכון למומים מולדים ולפגיעה במערכת החיסונית.¹¹

⁷ אורי טל-ספירו **נתונים על שריפות פסולת** (הכנסת, מרכז המחקר והמידע, 15/11/2010).

⁸ ד"ר אילן לוי בסיוע ד"ר איזבלה קרקיס **השפעות בריאותיות של זיהום אוויר בישראל – תמותה מוקדמת ואובדן שנות חיים** (המשרד להגנת הסביבה ומשרד הבריאות, דצמבר 2024).

⁹ לשכת המדענית הראשית **חלקיקים** (המשרד להגנת הסביבה ושירותי בריאות הציבור במשרד הבריאות, 2014).
¹⁰ לשכת המדענית הראשית **דיוקסינים פורנים** (המשרד להגנת הסביבה ושירותי בריאות הציבור במשרד הבריאות, 2014).

¹¹ לשכת המדענית הראשית **פחמימנים ארומטיים רב-טבעתיים** (המשרד להגנת הסביבה ושירותי בריאות הציבור במשרד הבריאות, 2014).

- **תרכובות אורגניות נדיפות למעט מתאן (NMVOC)** – חומרים העלולים לגרום גירויים בעיניים, חוסר קואורדינציה, כאבי ראש, בחילות, תגובות עור אלרגיות, קוצר נשימה ואף פגיעות במערכת העצבים המרכזית, בכבד ובכליות. כמה מן החומרים (למשל בנזן) חשודים או אף ידועים כגורמי סרטן.¹²
- **פחמן חד חמצני (CO)** – בריכוזים נמוכים יכול לגרום כאבי ראש, סחרחורות, עייפות ובחילות.¹³
- **אדי חומרי הדברה** – עלולים לפגוע במערכת העצבים ולגרום סרטן.¹⁴

נזקים כלכליים

שריפות הפסולת במדינת ישראל גורמות נזקים כלכליים המוערכים בלפחות מיליארד שקלים בשנה: היטלי הטמנה שאינם נגבים, הוצאות כיבוי ובזבז מים, עלויות ניקוי ושיקום הקרקע ומי התהום, עלויות כתוצאה מתחלואות תושבים ומתמותה, נזקים לצידוד, ירידה בערך קרקעות שטרם שוקקו ועוד.

ככל הידוע לנו מעולם לא נערך תחשיב כלכלי מקיף של כלל נזקי שריפות הפסולת מכל הסוגים, אולם לפי אומדן מרכז המחקר והמידע של הכנסת, בהתבסס על הערכת המשרד להגנת הסביבה כי 250,000 טונות של פסולת עירונית נשרפו במדינת ישראל בשנת 2018, הוערכה העלות החיצונית הנובעת מתחלואה ומתמותה בשנה זו כתוצאה משריפת פסולת עירונית בלבד ב-572 מיליון שקלים בשנה. לכך יש להוסיף עוד כ-31 מיליון שקלים כתוצאה מאובדן היטלי הטמנה ועוד כמה מיליוני שקלים בגין אי תשלום מע"מ.¹⁵ בנוסף, המשרד העריך שהעלות החיצונית כתוצאה מפגיעה בבריאות הנובעת מפליטות מזהמים משריפת פסולת צמחית היא 415 מיליון ש"ח בשנה וזאת על בסיס מצאי הפליטות לאוויר משריפות מסוג זה.¹⁶ מכאן, שהעלות הכספית הכוללת הנגרמת משריפות פסולת במדינת ישראל עולה על מיליארד שקלים בשנה, ואף ייתכן שהיא גבוהה מסכום זה בהרבה.

דוח מבקר המדינה משנת 2024 העריך כי העלות החיצונית המצטברת של נזקי תחלואה ותמותה ונזקים לכלכלה ולחקלאות מזהום אוויר חוצה גבולות, שמקורו בשריפת פסולת פלסטינית מעורבת ופסולת אלקטרונית בשטחי יהודה ושומרון, נאמדת ב-2023 בעד כ-1.3 מיליארד ש"ח. הדוח קובע כי בתרחיש "עסקים כרגיל" תגיע העלות המצטברת בשנים 2023-2030 לכ-9.1 מיליארד ש"ח.

¹² לשכת המדענית הראשית **חומרים אורגניים נדיפים שאינם מתאן** (המשרד להגנת הסביבה ושירותי בריאות הציבור במשרד הבריאות, 2014).

¹³ לשכת המדענית הראשית **פחמן חד חמצני** (המשרד להגנת הסביבה ושירותי בריאות הציבור במשרד הבריאות, 2014).

¹⁴ שירי בס ספקטור **שימוש בחומרי הדברה בחקלאות** (הכנסת, מרכז המחקר והמידע, 2010).

¹⁵ מאיר אזנקוט **אומדן העלות הכלכלית בגין שריפת פסולת** (מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 3/6/2019).

¹⁶ **דוח הערכת השפעות הרגולציה: הסדרת הטיפול בפסולת חקלאית – גזם ופלסטיק** (המשרד להגנת הסביבה, ינואר 2019).

כשלים

תופעת שריפות הפסולת היא מחדל לאומי בן עשרות שנים, המאופיין בכשלים של כל משרדי הממשלה והגופים הנוגעים בדבר. אף שהתופעה ידועה זה שנים ועל אף דיונים ודוחות רבים שעסקו בנושא,¹⁷ המדינה לא עשתה כמעט דבר כדי למגר את התופעה.

עם הכשלים אפשר למנות את אלה:

1. התעלמות רבת שנים מהיקף התופעה ומחומרתה

- על אף ההשלכות החמורות של התופעה, הטיפול בה נמצא בסדר עדיפות נמוך של המדינה.
- המשרד להגנת הסביבה לא מינה גורם המרכז את הטיפול בתופעה ואין תוכניות עבודה מסודרות המתכללות את כלל הפעולות שיש לבצע כדי למגר את התופעה.
- המדינה לא גיבשה תוכנית לטיפול במפגעים סביבתיים ביהודה ושומרון. צוות בין משרדי שהקימה הממשלה בשנת 2023 עדיין לא הגיש את המלצותיו.
- שיתוף הפעולה שמוביל המשרד להגנת הסביבה עם שאר משרדי הממשלה הרלוונטיים כדי למגר את התופעה כמעט ואינו קיים.
- המשרד להגנת הסביבה אינו מקדם חקיקה, חתימה על צווים ושינויים רגולטוריים הנדרשים למאבק בתופעה.
- המדינה התעלמה מהמלצות ועדות הכנסת שדנו בעבר בנושא (2009, 2010, 2018).
- המלצות דוח מבקר המדינה משנת 2007 מעולם לא יושמו.
- הנחיית היועמ"ש מס' 4.1108 מפברואר 2007, באשר למדיניות העמדה לדין של רשויות מקומיות ושל נושאי תפקידים בהן בתחום איכות הסביבה, אינה מיושמת.

2. טיפול לקוי בפסולת ובמפגעי פסולת

- המדינה לא דאגה להסדרת שרשרת הטיפול בפסולת ולא הקימה מספיק אתרי קצה שיוכלו לקלוט פסולת מסוגים שונים.
- המנהל האזרחי לא קידם במשך שנים רבות פרויקטים תשתיתיים כדי לאפשר טיפול מוסדר בפסולת פלסטינית.
- המשרד להגנת הסביבה לא השקיע מספיק בתוכניות ארוכות טווח וחלק גדול מהתמיכות שהעניק לרשויות המקומיות שימשו לתוכניות זמניות, שבחלקן לא היו מותאמות לצרכי הרשויות, ולמעשה ירדו לטימיון.
- חלק מאתרי הפסולת המורשים עוברים על החוק ושורפים פסולת כדי להיפטר ממנה.

¹⁷ מבקר המדינה, דוח שנתי 58 לשנת 2007; פרוטוקול ישיבה מס' 19 של ועדת העבודה, הרווחה והבריאות, הכנסת ה-18 (9/6/2009); אורי טל-ספירו נתונים על שרפות פסולת (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2010); פרוטוקול ישיבה מס' 31 של הוועדה המשותפת פנים-עבודה לנושא סביבה ובריאות, הכנסת ה-18 (8/12/2010); פרוטוקול ישיבה מס' 416 של ועדת הפנים והגנת הסביבה, הכנסת ה-20 (5/6/2017); פרוטוקול ישיבה מס' 553 של ועדת העבודה, הרווחה והבריאות, הכנסת ה-20 (27/6/2017); הטיפול המערכתי בשרפת פסולת עירונית ובהטמנת פסולת באופן בלתי חוקי בישראל – דין וחשבון מסכם של ועדת המשנה לטיפול בזיהום האוויר הנגרם משרפות פסולת בשטחים פתוחים בראשות חה"כ יעל גרמן (הכנסת, דצמבר 2019)

- רשויות מקומיות חלשות אינן מפנות פסולת באופן מסודר.
- רשויות מקומיות רבות אינן מטפלות במזבלות מאולתרות שבשטחן ואינן פועלות נגד עסקים פיראטיים.
- משרד הפנים אינו מגיב לתפקודן הלקוי של רשויות מקומיות שאינן מפנות פסולת מהרחובות או שאינן פועלות נגד מפגעי פסולת.
- המשרד להגנת הסביבה אינו מוציא מספיק צווי ניקיון לרשויות מקומיות שמעלימות עין מהתופעה ואינו מטיל עליהן סנקציות בשל כך.

3. היעדר אכיפה למרות ריבוי גורמי אכיפה

המשרד להגנת הסביבה הוא הנושא באחריות הכוללת לפיקוח ולאכיפה בנושא עבירות שריפת פסולת במדינת ישראל. המשטרה הירוקה – זרוע האכיפה של המשרד – דלה באמצעים ובכוח אדם ומונה 29 פקחים בלבד העוסקים בפעילות שטח, ואלו כמעט שאינם עובדים בשעות החשכה, בסופי השבוע ובחגים. זאת ועוד, פקחי המשטרה הירוקה עוסקים במקביל באכיפה של עבירות סביבתיות נוספות (זיהום ממפעלים, חומרים מסוכנים, שפכים, הדברה, יישום חוק הפיקדון, רעש, ועוד), ואינם יכולים להקדיש לנושא את המאמץ הראוי. כדי לתגבר את המשטרה הירוקה באכיפה נגד עבירות שריפת פסולת הוקמה בשנת 2019 יחידת ינשו"ף – היחידה למניעת שריפות והשלכת פסולת במסגרת רשות הטבע והגנים. היחידה סובלת ממצוקת כוח אדם קיצונית – מוקצים לה 14 תקנים בלבד לפקחים – וחסרות לה סמכויות חיוניות כגון סמכות חקירה או הוצאת צווי ניקיון. החלטה על הגדלת היחידה התקבלה בשנת 2022 והוקצה לכך תקציב ייעודי, אולם ההחלטה בוטלה טרם יישומה.

על המשטרה הירוקה ויחידת ינשו"ף נוספים גופי אכיפה אחרים, וגם הם אינם יעילים מספיק בגלל מחסור בכוח אדם או בגלל מקומו הנמוך של הנושא בסדרי העדיפויות שלהם:

- משטרת ישראל – מדור הגנת הסביבה מסייע למשטרה הירוקה במקרים בהם נדרשת מעורבותו אולם הוא קטן מדי ואינו מסוגל לתת מענה מספק. יתר יחידות המשטרה אינן מעורבות מספיק וכמעט ואינן יוזמות פעילות כנגד פשיעה סביבתית. תלונות שמוגשות למשטרה אינן מטופלות והן מועברות אל המשטרה הירוקה. נראה כי המצב הקיים "נוח" למשטרה, שכן האצבע מופנית אל גורמי אכיפה אחרים.
- היחידה המרכזית לאכיפה וחקירות (לשעבר פיצו"ח) במשרד החקלאות וביטחון המזון – היחידה אחראית על אכיפת שריפות גזם בניגוד לחוק אולם היא פותחת בחקירה רק לאחר שמדווחים לה על שריפות, ואינה יוזמת פעולות לאיתור השריפות ולאכיפה בזמן אמת.
- הרשויות המקומיות – חלקן מאפשרות למפגעים להתקיים בשטחן, ובמקרים אחדים אף שותפות לדבר עבירה.
- איגודי הערים לאיכות הסביבה – בחלק מאיגודי הערים חברות רשויות מקומיות חלשות בלבד, לעיתים ללא רצף גיאוגרפי. הן דלות באמצעים ובתקציבים, ואיגוד הערים אינו מסוגל לאכוף את החוק בשולי היישובים שאינם בשטח האיגוד. זאת ועוד, אחדים מאיגודי הערים אינם מתנהלים בשקיפות, ולא ברור אם – וכיצד – פעילותם מבוקרת.

- אשכולות משרד הפנים – על פי החוק לאשכולות משרד הפנים נתונות סמכויות אכיפה, אולם בדרך כלל סמכויות אלו אינן מנוצלות.

בשטחי יהודה ושומרון, באזורים שמחוץ ליישובים הישראליים, מוטלת האחריות לאכיפה סביבתית בידי מספר גורמים השואבים את סמכותם מהמנהל האזרחי, אולם הם אינם פועלים כנדרש כנגד התופעה:

- יחידת הפיקוח של המנהל האזרחי – דלה בכוח אדם ובמקרים רבים אינה פועלת נגד אתרים בוערים אלא לאחר חודשים ואף שנים. ככלל, נראה כי אכיפת עבירות סביבה נמצאת בתחתית סדר העדיפויות של היחידה.
- יחידת קמ"ט איכות הסביבה במנהל האזרחי – גם היא סובלת ממצוקת כוח אדם קיצונית והיא אינה מפעילה את מלוא סמכויותיה, למשל הסמכות להורות על סילוק מפגעי אשפה, הטלת הוצאות או כפל הוצאות במקרה של סילוק המפגע על ידה והטלת קנסות מנהליים.
- יחידת דוד (שהיא חלק מיחידת קמ"ט איכות הסביבה), האמונה על מניעת הברחת פסולת לשטחים, אינה מסוגלת לאייש את כל המעברים בו זמנית בשל מחסור בתקני כוח אדם.

4. ענישה שאינה מספקת והתמשכות ההליכים המשפטיים נגד עברייני פסולת

- הקנסות הניתנים על ידי הפקחים בגין עבירות פסולת נמוכים והם הופכים את העבירה במקרים רבים למשתלמת.
- למשרד להגנת הסביבה לא מוקצים מספיק תקני כוח אדם לצוות האכיפה בלשכה המשפטית. מספר עורכי הדין בצוות אינו מספיק לצורך ביצוע כל המשימות שלו והזמינות הנמוכה של התובעים פוגעת בקצב הטיפול בתיקים. עקב כך מתמשכים ההליכים המשפטיים נגד עברייני סביבה בכלל ונגד עברייני פסולת בפרט. ממוצע הטיפול בתיק פסולת הוא בין שישה חודשים לשנתיים.¹⁸
- נגד רוב מפגעי הסביבה בישראל לא מתבצעת אכיפה מנהלית או אכיפה פלילית והם מטופלים, אם בכלל, באמצעות הסדרה וללא כללים אחידים לגבי אופן יישומה.¹⁹
- בהיעדר בית משפט לענייני סביבה, עדיפותם של התיקים המשפטיים בגין עבירות פסולת נמוכה, וההליכים המשפטיים בבתי המשפט עשויים להימשך חודשים ארוכים ואף שנים.
- במקרים רבים העונשים המוטלים על העבריינים על ידי בית המשפט קלים, ולעבריינים משתלם להמשיך לבצע את העבירה.

5. שיתוף פעולה לקוי בין הרשויות והגופים

- בהיעדר גורם מתאם בין הרשויות והגופים הרלוונטיים, שיתוף הפעולה בין גורמי האכיפה לוקה בחסר עד כדי גלגול אחריות מהאחד לאחר. הדבר נכון במיוחד לשטחי יהודה ושומרון

¹⁸ ריכוז נתונים לישיבת ועדת המשנה לטיפול בזיהום אוויר הנגרם משריפות פסולת בשטחים פתוחים, בנושא: "היערכות משרדי הממשלה בטיפול בזיהום האוויר הנגרם משריפות פסולת בשטחים פתוחים איגום משאבים של פיקוח ואכיפה" (המשרד להגנת הסביבה – אשכול משאבי טבע, 13/11/2018).

¹⁹ מבקר המדינה, דוח שנתי 69ב לשנת 2019

ולאזרחי התפר שבין רשויות מקומיות, שכן באזורים אלה "מגלגלת" כל רשות את סמכויות האכיפה לשכנתה.

- המשרד להגנת הסביבה אינו מעורב מספיק בפעולות האכיפה של המנהל האזרחי באתרים שמעבר לקו הירוק.
- שיתוף הפעולה בין מדינת ישראל והרשות הפלסטינית כמעט שאינו קיים.

6. חוסר יעילות בניטור האוויר ובאיסוף הנתונים

- המשרד להגנת הסביבה אינו מבצע רישום מסודר של אירועי שריפת פסולת ואינו עוקב אחר היקף התופעה לאורך זמן. המנהל האזרחי אינו עורך רישום ומעקב אחר השריפות בשטחי יהודה ושומרון.
- מערך תחנות הניטור של המשרד להגנת הסביבה ממוקד במדידת זיהום אוויר מתחבורה ומתעשייה. הוא אינו מותאם למדידת זיהום אוויר משריפות, ואינו פרוס באזורים וביישובים מוכי שריפות פסולת. רק לאחר שמתקבלות מספיק תלונות מיישוב מסוים, ובדרך כלל רק לאחר פניה של ראש הרשות המקומית, מוצבת ביישוב תחנת ניטור, אולם בשל חוסר ההתאמה לניטור המזהמים הרלוונטיים היא אינה מצביעה על חריגות במדדים.
- חלק מהמזהמים שנפלטים במהלך שריפות הפסולת אינם ניתנים לניטור באמצעות תחנות הניטור. לצורך מדידת ערך המזהמים יש לבצע דיגומי אוויר, ואלו כמעט שאינם מבוצעים.
- המשרד להגנת הסביבה אינו כולל את המזהמים הנפלטים משריפות פסולת בשטחי יהודה ושומרון בדיווחיו לציבור אודות זיהום אוויר.

7. נתוני התחלואה אינם נאספים

- משרד הבריאות אינו אוסף נתונים על תחלואה הנגרמת ממזהמים הנפלטים משריפות פסולת, אינו מבצע מעקב לאורך זמן ואינו שותף למאמצים למניעת תחלואה כתוצאה משריפות פסולת.

8. היעדר תחשיב עלות-תועלת

- ככל הידוע לנו, משרד האוצר מעולם לא אמד את הנזק הכספי הנגרם למשק המדינה ולא את התועלת הכספית שתופק מפתרון הבעיה.

9. טיפול לקוי באירועים בזמן אמת

- מוקד החירום של המשרד להגנת הסביבה אינו מקבל פניות באמצעים דיגיטליים ואינו ערוך לטפל בפניות או אף להזיין במערכת אם מתרחשים במקביל אירועי חירום אחרים.
- ברוב המקרים הפקחים נדרשים לזמן רב כדי להגיע לזירת האירוע, או שאינם מגיעים אליה כלל, ולכן אינם יכולים לנקוט אמצעים נגד העבריינים.
- חוסר תיאום בין הגופים השונים, במיוחד בשריפות המתרחשות מעבר לקו הירוק.
- שירותי הכבאות אינם ניגשים לכבות בעירות פנימיות באתרי פסולת בוערים, והם חסרי ידע מקצועי, ציוד וכוח אדם לטיפול בבעירות שכאלו. עקב כך חלק מהשריפות בוערות שעות ארוכות – ולעיתים אף ימים ושבועות, ולפעמים הן מתחדשות לאחר זמן קצר.

- דרכי הגישה אל אתרי פסולת ביהודה ושומרון אינן נחסמות, לא מתבצעת אכיפה נגד העבריינים ואם נתפסים כלים המשמשים לשפיכת פסולת באתרים הם מוחרמים לתקופת זמן קצרה בלבד.
- ליחידות האכיפה אין די כוח אדם, ולחלק מהן חסרים הציוד הנדרש לאיתור מפגעים ושריפות באופן יזום והאמצעים לאיסוף הראיות ולתיעודן.

10. היעדר הסברה

- לא נעשות פעולות הסברה בנושא נזקי השריפות.
- אין כל הסברה בנוגע לסנקציות הקיימות בחוק בגין עבירות פסולת.
- הציבור כמעט אינו מעודכן באירועים שבהם הוטלו קנסות או ננקטו הליכים כנגד מציתי פסולת.

הצעת מתווה תוכנית עבודה למיגור שריפות הפסולת

ארגון אזרחים למען אוויר נקי פועל כמעט עשור שנים למיגור שריפות הפסולת הבלתי חוקיות והוא הגוף האזרחי המוביל כיום את המאמצים בנושא בישראל ובשטחי יהודה ושומרון. אנו מציעים כאן מתווה תוכנית עבודה למיגור שריפות הפסולת – אוסף פתרונות המתבסס על הידע שצברנו במהלך תקופת פעילותנו, ובין היתר על:

- מפגשים עם הגורמים המקצועיים הרלוונטיים במשרד להגנת הסביבה
- מפגשים עם גורמים ברשויות המקומיות ובאיגודי ערים לאיכות הסביבה ועם ראשי רשויות
- מפגשים עם גורמי האכיפה ועם דרגי השטח
- מפגשים עם גורמי הצבא והמנהל האזרחי
- השתתפות בדיוני ועדות הכנסת השונות, ובהן ועדת הפנים והגנת הסביבה, ועדת המשנה של הכנסת ה-20 לטיפול בשריפות הפסולת, הוועדה לביקורת המדינה וועדת החוץ והביטחון.
- עיון בדוחות, מחקרים ומסמכים בנושא, לרבות כאלה שנכתבו על ידי המשרד להגנת הסביבה, משרד החקלאות, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מבקר המדינה, איגודי ערים לאיכות הסביבה והייעוץ המשפטי לממשלה
- הבנת המצב החוקי, לרבות סקירת החוקים הרלוונטיים
- סיורים באתרי פסולת פיראטיים ברחבי הארץ
- תיעוד מהקרקה ומהאוויר של אתרי פסולת ומוקדי שריפות
- מעקב אחר נתוני הניטור של המשרד להגנת הסביבה
- מידע שהתקבל מארגוני חברה אזרחית נוספים
- מאות שיחות עם תושבים בכל הארץ ועשרות אלפי דיווחים של תושבים לעמותה

רוב הצעדים הנדרשים למיגור התופעה מצויים תחת אחריות ישירה של המשרד להגנת הסביבה. עם זאת חלק מהצעדים הם תחת אחריותם של משרדי ממשלה אחרים ונדרש תיאום בין הגופים השונים לצורך קידום הפתרונות.

המתווה

1. הצבת מייגור שריפות הפסולת בסדר עדיפות גבוה של משרדי הממשלה הרלוונטיים

- א. מינוי גורם בכיר האחראי על הטיפול בנושא מטעם המשרד להגנת הסביבה. תפקידו יהיה תכלול פעילות המשרד, הכנת תוכניות עבודה מפורטות בשיתוף משרדי ממשלה נוספים, השלטון המקומי וגורמים בחברה האזרחית, קביעת לוחות זמנים לביצוע, ומעקב אחר העמידה ביעדי הביצוע ובלוחות הזמנים. בעת הכנת תוכניות העבודה ילקחו בחשבון המלצות דוחות העבר ובהם דוחות מבקר המדינה ודוח ועדת המשנה לטיפול בזיהום אוויר משריפות פסולת בראשות חכ"ל יעל גרמן.
- ב. הקמת צוות בין משרדי בראשות מנכ"ל משרד ראש הממשלה ובהשתתפות מנכ"לי משרדי הגנת הסביבה, הפנים, הביטחון, ביטחון הפנים, החקלאות, המשפטים, האוצר והבריאות, שיתכנס באופן קבוע, לפחות אחת לרבעון, עד למיגור מוחלט של התופעה. תפקידו יהיה לשפר את שיתוף הפעולה בין המשרדים, לפתור מחלוקות, לבחון באופן תקופתי את התקדמות יישום תוכניות העבודה ולדאוג להסרת חסמים המונעים את ביצוע התוכניות.
- ג. הכנת תוכנית לטיפול במפגעי שריפות בשטחי הרשות הפלסטינית והקצאת תקציבים וכוון אדם ליישומה. התוכנית תכלול בין היתר הקמת תשתיות לטיפול בפסולת, הקמת יחידת אכיפה ייעודית לטיפול במפגעי פסולת ביהודה ושומרון, תיקונים רגולטוריים שיאפשרו אכיפה יעילה יותר וטיפול יעיל באירועים בזמן אמת.
- ד. דיווח חצי שנתי לוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת על אודות הפעילות שנעשית על ידי המשרד להגנת הסביבה למיגור התופעה, על יישום תוכניות העבודה, על ניצול התקציבים ועל החסמים העומדים בפני המשרד כדי להתקדם ביישום תוכניות העבודה.

2. שיפור התיאום בין המשרד להגנת הסביבה למשרדי הממשלה האחרים ולשלטון המקומי

- א. יצירת מנגנון שיתוף פעולה בין גורמי החירום והאכיפה השונים משני עברי הקו הירוק וקביעת חלוקת האחריות ביניהם, הן בטיפול נקודתי באירועים והן בטיפול המתמשך למיגור התופעה: המשטרה הירוקה, יחידת ינשו"ף, משטרת ישראל, היחידה המרכזית לאכיפה וחקירות במשרד החקלאות, יחידת הפיקוח של המנהל האזרחי, יחידת דוד, מנהלת התיאום והקישור, צה"ל, הרשויות המקומיות, איגודי הערים והיחידות הסביבתיות לאיכות הסביבה, אשכולות הרשויות המקומיות, שירותי הכיבוי וההצלה ומוקדי החירום השונים.
- ב. עריכת אומדן של היקף התופעה ושל עלותה לציבור על כלל השלכותיה – הסביבתיות, הכלכליות, הבריאותיות והחברתיות. את הכנת האומדן יובילו משרדי האוצר והגנת הסביבה וישתתפו בהכנתו גם יתר משרדי הממשלה הרלוונטיים.
- ג. מיסוד מנגנון משותף למשרד להגנת הסביבה ולמשרד הפנים למעקב אחר תפקוד הרשויות המקומיות בכל הנוגע לטיפול בפסולת שהן מייצרות, אחר הצעדים שהן נוקטות למניעת מפגעי פסולת בשטחן, אחר חוקי העזר שהן מחוקקות כדי לתמוך בטיפול מוסדר של פסולת, אחר הצעדים האכיפתיים שהן נוקטות ואחר חובתן של רשויות מקומיות גדולות למנות פקחים לאכיפת חיקוקי הסביבה בהתאם לחוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית – סמכויות פקחים).

ד. הקמת בסיס נתונים משותף לכלל הגורמים הרלוונטיים ובו הנתונים על אתרי פסולת פיראטים, דיווחים שמתקבלים מהציבור על מפגעים, רשימת הפניות למוקדי החירום השונים וכל מידע רלוונטי נוסף. בסיס הנתונים ייעל את פעילות כלל גורמי האכיפה ויסיר חסמים בירוקרטיים בעת טיפול במפגעים.

3. איסוף נתונים לבחינת המצב הקיים ולניתוח המגמות לאורך זמן, ושיקוף הנתונים והמגמות לציבור

- א. מספר הדיווחים על מפגעי שריפות פסולת שהתקבלו במשרדי הממשלה ובמוקדי החירום השונים על פי סוג המפגע, מקום וזמן.
- ב. כמויות הפסולת מסוגים שונים שנשרפת ומוטמנת שלא כחוק.
- ג. מספר שריפות הפסולת מסוגים שונים שכובו על ידי כב"ה, מיקומן, מועדן והערכת סוגי הפסולת, הכמויות שעלו באש ומשך זמן הבעירה.
- ד. מספר השריפות בשטחי הרשות הפלסטינית שפעולות הכיבוי שלהן הועברו לטיפול שירותי הכיבוי הפלסטיניים.
- ה. רשימת שריפות הגזם באישור משרד החקלאות והסיבות לאישורן.
- ו. מספר אתרי הפסולת הפיראטיים בישראל ובשטחי יהודה ושומרון, על פי סוגי הפסולת המושלכת בהם, ומספר האתרים שבהפעלתם מעורבים ארגוני פשיעה.
- ז. מספר הפקחים העוסקים באכיפה סביבתית בכל אחד מגופי האכיפה במדינת ישראל, כולל בכל אחת מהרשויות המקומיות.
- ח. מספר הקנסות וגובה הקנסות שהטיל כל אחד מגופי האכיפה בגין השלכת פסולת והבערתה, כולל כל אחת מהרשויות המקומיות.
- ט. מספר המקרים שבהם בוצעו פעולות חקירה, עיכוב, תפיסת מסמכים, החרמת כלים וכיו"ב בחשד לשריפת פסולת.
- י. רשימת כתבי האישום שהוגשו, ההרשעות בבתי המשפט והעונשים שניתנו בגיןן.
- יא. רשימת צווי הניקיון שהוציא המשרד להגנת הסביבה ורשימת הצווים שקוימו בפועל.
- יב. נתוני תחלואה על פי יישובים, לרבות תחלואה המיוחסת לחשיפה למזהמים הנפלטים במהלך שריפות פסולת.
- יג. תלונות התושבים על תסמינים פיזיולוגיים עקב שריפות פסולת.
- יד. נתוני איכות אוויר.
- טו. אומדני פליטת מזהמים וגזי חממה.
- טז. נתונים על אופן טיפול הרשויות המקומיות בפסולת שלהן.

4. חקיקה ורגולציה

תיקוני חקיקה ואסדרה בצווים ובתקנות:

- א. תיקון צו סדר הדין הפלילי (עבירות קנס – שמירת הניקיון):
- הגדלה משמעותית של גובה הקנסות על השלכת פסולת ושריפת פסולת מסדר גודל של מאות או אלפים בודדים של שקלים לעד עשרות אלפי שקלים.

- ב. תיקון חוק שמירת הניקיון :
- הטלת האחריות לשריפת פסולת על בעל קרקע או על המחזיק בקרקע שעליה מובערת פסולת אם לא נקט פעולה סבירה למניעת השריפה.
 - הטלת אחריות פלילית על המוביל פסולת לשם הבערתה.
- ג. תיקון חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית – סמכויות פקחים) :
- הענקת סמכות לפקחי הרשויות המקומיות, איגודי הערים לאיכות הסביבה ואשכולות משרד הפנים לאכוף את עבירות הבערת הפסולת ופינוי פסולת לאתר לא מורשה, המוגדרות בחוק שמירת הניקיון.
 - מתן סמכות לפקחי הרשויות המקומיות, איגודי הערים לאיכות הסביבה ואשכולות משרד הפנים לאכוף את החוק למניעת שריפות בשדות.
 - בחינת האפשרות לקבוע בחוק מפתח שלפיו ייקבע מספר הפקחים המינימלי שכל רשות מקומית גדולה²⁰ תחויב להסמיק. המפתח יכול להביא בחשבון פרמטרים כדוגמת מספר התושבים ברשות, השטח המוניציפלי שלה, מספר המפגעים הסביבתיים בשטח הרשות וכו'.
 - קביעת סנקציות על רשויות מקומיות גדולות שאינן ממנות פקחים לאכיפה סביבתית.
 - בחינת האפשרות לאפשר לשר הפנים לחייב רשות מקומית קטנה²¹, לאחר שהשתכנע כי בתחום הרשות מפגעים סביבתיים שאינם מטופלים, להסמיק פקחים לאכיפה סביבתית כפי שמתחייב בחוק מהרשויות המקומיות הגדולות.
 - הטלת חובה על כל רשות מקומית לדווח אחת לשנה לציבור ולמשרדי הפנים והגנת הסביבה על מספר הפקחים שלה העוסקים באכיפה סביבתית, על מספר הקנסות שניתנו בהתאם לחוק, על גובה הקנסות ועל מספר העבירות שבגינן בוצעו פעולות חקירה, עיכוב, תפיסת מסמכים, העמדה לדין וכיו"ב.
- ד. תיקון התוספת הראשונה לתקנות המשטרה (המשמר האזרחי) כדי לאפשר הטלת קנסות על ידי מתנדבי המשטרה.
- ה. הסדרת חקיקה הקובעת כי על כב"ה לכבות כל שריפת פסולת, גם במקרים שבהם לא נשקפת סכנת חיים מיידי.
- ו. השתתפות הוצאות כיבוי האש על המחזיק בקרקע במקרה של שריפת פסולת, כפי שנעשה בעבר.
- ז. הענקת סמכות חקירה והוצאת צווי ניקיון ליחידת ינשו"ף ברשות הטבע והגנים.
- ח. הענקת סמכויות לפקחי המשטרה הירוקה ולפקחי יחידת ינשו"ף לאכיפת החוק למניעת שריפות בשדות. סמכויות אלו מוענקות היום לפקחי משרד החקלאות בלבד.

²⁰ "רשות מקומית גדולה" – עירייה או מועצה מקומית שמספר תושביה הרשומים במרשם האוכלוסין עולה על 20,000 [חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית – סמכויות פקחים)]

²¹ "רשות מקומית קטנה" – עירייה או מועצה מקומית שמספר תושביה הרשומים במרשם האוכלוסין אינו עולה על 20,000 [חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית – סמכויות פקחים)]

ט. אסדרת שוק הובלת הפסולת על בסיס מסקנות ועדת המשנה של הכנסת ה-20 לטיפול בזיהום אוויר משריפות פסולת ובהתאם ליוזמת החקיקה המשותפת לעמותות אזרחים למען אוויר נקי ואזרחים למען הסביבה²²:

- הקמת מרשם קבלני איסוף פסולת ואיסור על גופים ציבוריים ויצרני פסולת גדולים להתקשר עם מי שלא רשום במאגר. גריעה מהמרשם של קבלנים שנתפסו על הפרה של חוקי הסביבה.
- איכון כלי רכב המובילים פסולת באמצעות טכנולוגיה מבוססת GPS כדי לבחון את מסלולי כלי הרכב ואת נקודות ריקון הפסולת במקרה של היווצרות מפגע פסולת וכדי לאפשר לאתר את הנהג החשוד בהיווצרות המפגע.
- תשלום לקבלן פינוי הפסולת רק אחרי שהציג לרשות אסמכתה מהימנה מאתר הפינוי, שתישמר גם במסד נתונים ארצי, לכך שכל הפסולת שהועמסה על רכב הפינוי הגיעה לאתר המורשה.

יש לציין כי חלק מצעדים אלו נכללים בחוק פסולת בניין המקודם על ידי המשרד להגנת הסביבה. אנו קוראים להשלמת חקיקת החוק בהקדם, ולאחר מכן להחלתו על כלל זרמי הפסולת.

- י. חקיקה המחייבת כל רשות מקומית לפנות את כלל הפסולת, מכל הזרמים, הנוצרת בשטחה, והטלת סנקציות על רשויות שלא עושות כן.
- יא. כתיבה של נוהל חדש, על ידי משרד החקלאות ובשיתוף המשרד להגנת הסביבה, למתן היתרי שריפת גזם כדי להביא למינימום את מספר אישורי שריפת הגזם הניתנים כחוק.
- יב. שיפור הרגולציה בשטחי יהודה ושומרון כדי לאפשר אכיפה יעילה יותר של עבירות פסולת, לרבות באמצעות החרמת כלי רכב המעורבים בעבירות פסולת לתקופה ארוכה.

5. חיזוק יכולות האכיפה והכלים המשפטיים

- א. הצבת הטיפול בשריפות פסולת כיעד אכיפתי עיקרי של המשרד.
- ב. הוספת תקני כוח אדם ליחידת ינשו"ף ברשות הטבע והגנים, תוך מתן מענה הולם למחסור בכוח האדם לאכיפה בלילות ובסופי השבוע, והמשך תקצובה של היחידה למספר שנים קדימה.
- ג. הקמת יחידת אכיפה ייעודית נגד מפגעים סביבתיים ביהודה ושומרון, בדגש על מפגעי פסולת, בדומה ליחידת ינשו"ף הפועלת בתחומי מדינת ישראל.
- ד. תגבור משאבי כוח האדם והציוד של יחידת דוד הפועלת למניעת הברחת פסולת במעברים.
- ה. הסתייעות בצה"ל לצורך חסימת הגישה לאתרי פסולת פיראטיים בשטחי C.
- ו. העצמת האכיפה במסגרת משטרת ישראל:
- חיזוק מדור הגנת הסביבה במשטרת ישראל והקצאת משאבים לאכיפת עבירות שריפת פסולת, ובפרט במקרים שבהם גופי האכיפה האחרים אינם מסוגלים לפעול, כגון במעורבותם של ארגוני פשיעה.

²² [היוזמה](#) מקודמת תחת חסות פורום האקלים הישראלי שהוקם ביוזמתו של נשיא המדינה יצחק הרצוג.

- הקמת יחידות מתנדבים בפריסה ארצית תחת מדור הגנת הסביבה של משטרת ישראל לאכיפת עבירות סביבה, בדגש על השלכת ושריפת פסולת. פיילוט ובו שתי יחידות ראשונות כבר פועל במרחב חוף של המשטרה ובאזור באר שבע ונדרש להרחיבו.
- קידום הפיכתו של מדור הגנת הסביבה במשטרת ישראל לאגף, המרכז את הפעילות האכיפתית נגד כלל עבירות הסביבה במדינת ישראל, והטמעת המשטרה הירוקה על יכולותיה המקצועיות הייחודיות בתוך האגף.
- ז. אכיפת בזמן אמת של שריפות גזם שלא בהיתר באמצעות היחידה המרכזית לאכיפה וחקירות במשרד החקלאות, כולל מעבר לשעות העבודה המקובלות וכולל אכיפה יזומה, וכן של שריפות גזם בהיתר כדי לוודא שלא מתווספת אל הגזם פסולת נוספת. היחידה אינה מטפלת כיום באירועי שריפה בעת התרחשותם אלא חוקרת רק לאחר מעשה, דבר המקשה על תפיסת מבצעי העבירה.
- ח. הגדלת מצבת כוח האדם המשפטי במשרד להגנת הסביבה.
- ט. הגברת האכיפה על ידי פקחי הרשויות המקומיות, איגודי הערים לאיכות הסביבה ואשכולות משרד הפנים:
- המשרד להגנת הסביבה יקדם מול משרד הפנים הכשרת פקחים נוספים של השלטון המקומי לאכיפת חוקי הסביבה. סמכות זו מוקנית למשרד הפנים מתוקף חוק הרשויות המקומיות (אכיפה סביבתית – סמכויות פקחים).
- המשרד להגנת הסביבה ייצא בהסברה לרשויות המקומיות על היתרונות שבהסמכת פקחים מקומיים לאכיפת חיקוקי הסביבה ויעודד אותן לעשות כן.
- י. הרחבת השימוש בכלים ויכולות טכנולוגיים על ידי כלל גורמי האכיפה.
- יא. העמדה לדין של רשויות מקומיות, של ראשי הרשויות ושל נושאי תפקידים בהן בתחום איכות הסביבה, עקב שותפות לדבר עבירה או העלמת עין במקרים של עבירות פסולת.
- יב. ניסוח קריטריונים ברורים להוצאת צווי ניקיון לרשויות מקומיות ולמשך הזמן הניתן לרשויות לביצוע הצווים, והוצאת צווים בהתאם לקריטריונים אלו.
- יג. קידום הקמתו של בית משפט לענייני סביבה.

6. טיפול בפסולת

- א. הכנת תוכנית עבודה מפורטת להקמת פרויקטים תשתיתיים לאומיים לטיפול בפסולת בהתאם לאסטרטגיית הפסולת של המשרד להגנת הסביבה, וקידום מהיר של פרויקטים אלו על ידי משרדי הממשלה וגופי התכנון. יש לשלב בהכנת התוכנית את השלטון המקומי ואת ארגוני החברה האזרחית.
- ב. קידום הקמתן של תשתיות לטיפול בפסולת על ידי המנהל האזרחי בשטחי יהודה ושומרון. עד להקמתן של התשתיות יש לדאוג לשינוע של כלל הפסולת הפלסטינית המיוצרת לאתרים מוסדרים.
- ג. עידוד הטיפול בפסולת מסוגים שונים במסגרת אשכולות משרד הפנים ותמיכה כספית באשכולות.
- ד. תמיכה כספית בפרויקטים לטיפול בפסולת ברשויות מקומיות חלשות, באופן המותאם לצרכים של כל רשות ורשות, לרבות סיוע בכתיבת מכרזים, ליווי והדרכה מקצועיים, הכנת

- תוכניות עבודה, סיוע בגיוס כוח אדם מקצועי מתאים וביצירת שיתופי פעולה. יש להתנות את התמיכה במעקב אחר ביצוע התוכניות ואחר אופן השימוש בכספים.
- ה. סיוע כספי למועצות אזוריות וליישובים בעלי אופי חקלאי בטיפול בפסולת חקלאית צמחית ושאינה צמחית, לרבות גזם, יריעות פלסטיק, ציוד השקיה ואריזות חומרי הדברה. הסיוע הנדרש הוא ברכישת מרסקות גזם, בהקמת תחנות מעבר, באיסוף הפסולת ובפינויה.
- ו. חקיקת חוקי אחריות יצרן מורחבת על זרמי פסולת נוספים, מעבר לקיים כיום.
 - ז. שימוש מושכל בכספי קרן הניקיון וניצולם תוך שקיפות מלאה.

7. טיפול באירועים בזמן אמת

- א. חיזוק מוקד החירום של המשרד להגנת הסביבה:
 - תגבור כוח האדם במוקדנים נוספים.
 - שיפור יכולותיו המקצועיות של המוקד.
 - שיפור ערוצי התקשורת של מוקד החירום עם יתר גופי החירום והאכיפה ועם גורמים בחברה האזרחית.
 - שיפור יכולותיו הטכנולוגיות של המוקד לצורך מתן מענה הולם לתושבים.
 - מיפוי תקופתי של מוקדים קבועים שבהם פסולת נשרפת על סמך הדיווחים המתקבלים במוקד והעברת הטיפול בהם לגופי האכיפה על פי חלוקת אחריות מוגדרת מראש.
 - פרסום דוחות תקופתיים מפורטים ובהם כל הנתונים על האירועים שנקלטו במוקד ועל דרך הטיפול בהם, והנגשת הדוחות לציבור.
- ב. מינוי גורם המתכלל את הטיפול בזמן אמת באירועי שריפות פסולת ביהודה ושומרון. תפקידו יהיה לרתום את כלל הגורמים בשטח לטיפול באירוע: המנהל האזרחי, צה"ל, מנהלת התיאום והקישור, משטרת ישראל, כב"ה, איגודי הערים לאיכות הסביבה, הרשויות המקומיות באזור וגורמים נוספים. אנו ממליצים כי הגורם המתכלל יהיה יחידת האכיפה הייעודית כאמור בסעיף 5ג לעיל, וכי היא תפעל במודל הדומה לאופן פעולתה של יחידת ינשו"ף בתחומי מדינת ישראל, תוך ביצוע ההתאמות הנדרשות לפעולה בשטחי יהודה ושומרון.
- ג. הטמעת נוהל חדש לדיווח על שריפות בקרב כוחות הביטחון (משטרת ישראל וצה"ל בשטחים הנתונים לשליטתו מעבר לקו הירוק): איש ביטחון המבחין בשריפה ידווח על מיקומה באופן מיידי כדי שתטופל.
- ד. קביעה כי כל מקרה של אתר פסולת בוער הוא אירוע חירום והכנת נוהל לטיפול באירועים מסוג זה, הן בשטח ישראל והן ביהודה ושומרון.
- ה. ניתוח נתונים מטאורולוגיים (כיוון ועוצמת הרוחות) ושימוש ברחפנים, לויינים, מצלמות, אמצעי ראית לילה וטכנולוגיות מתקדמות לאיתור מוקדי שריפות.
- ו. שיפור היכולות המקצועיות של כלל גורמי האכיפה לאיסוף ראיות ולתיעודן לצורך חקירת השריפות ואיתור חשודים.
- ז. שיפור היכולות המקצועיות של כב"ה לכיבוי בעירות פנימיות והקצאת התקציבים ותקני כוח האדם הנדרשים לצורך כך.

ח. הפעלת סמכויותיה של כב"ה לכיבוי שריפות פסולת בשטחי יהודה ושומרון, והסתייעות שוטפת בצה"ל לצורך ליווי ואבטחת צוותי הכיבוי.

8. מדידת איכות האוויר

- א. הקמת מערך תחנות ניטור רלוונטיות באזורים מועדים. יש לפרוס את התחנות סמוך למוקדים ידועים של שריפות פסולת ועליהן להיות מותאמות לניטור המזהמים הרלוונטיים.
- ב. דיגומים תקופתיים של האוויר והקרקע בקרבת מוקדי שריפות ידועים.
- ג. הקמה של רשות לאומית עצמאית למדידת איכות האוויר. תפקידה יהיה לבדוק את איכות האוויר בישראל, להציג את הנתונים בפני הציבור, להתריע על זיהום אוויר גבוה, לנתח מגמות של איכות האוויר לאורך זמן ולפקח אחר עמידת המשרד להגנת הסביבה ביעדי איכות האוויר שקבע. הקמת הרשות תיצור פיקוח ובקרה על עמידת המשרד להגנת הסביבה ביעדי איכות האוויר שהציב, ותמנע את ניגוד העניינים המובנה שבו מצוי המשרד להגנת הסביבה כיום, בהיותו אותו הגוף שמציב את היעדים ושבוחן האם הם הושגו.

9. פרסום והסברה

- א. יציאה בקמפיין הסברה לאומי על נזקי השריפות, בדגש על החברה הערבית והמגזר החקלאי.
- ב. עידוד הציבור לדווח על מפגעים ופרסום הדרכים לדיווח.
- ג. יצירת הרתעה כנגד עבריינים באמצעות פרסום תוכניות העבודה, הצעדים שהולכים להינקט, הסנקציות הקבועות בחוק ופעולות אכיפה והעמדה לדין שבוצעו.
- ד. פעילות חינוך והסברה במערכת החינוך על טיפול נאות בפסולת במסגרת תהליך ארוך טווח.

10. השבת המצב לקדמותו

הכנת תוכנית ארוכת טווח לפינוי מצבורי הפסולת והאתרים הפיראטיים ולשיקום הקרקע.